

Ефективність державного законодавства залежить від його імплементації на рівні конкретного закладу. Локальна нормативна база включає:

– Колективний договір: містить розділ «Охорона праці», де прописані зобов'язання адміністрації щодо фінансування заходів з безпеки, видачі спецодягу та додаткових відпусток.

– Посадові інструкції: кожен працівник має підписати документ, де чітко вказано його зону відповідальності за безпеку.

– Інструкції з ОП за професіями та видами робіт: розробляються на основі типових інструкцій, але з урахуванням місцевого обладнання та особливостей приміщень.

Законодавство України передбачає чотири види відповідальності за порушення норм ОП та ЦЗ: дисциплінарна (догана або звільнення за невиконання посадових обов'язків); адміністративна (штрафи на посадових осіб за результатами перевірок Держпраці чи ДСНС); матеріальна (відшкодування збитків, заподіяних закладу); кримінальна (найсуворіший вид відповідальності (ст. 271, 137, 270 ККУ), що настає у разі заподіяння шкоди здоров'ю або смерті особи).

Нормативно-правове забезпечення охорони праці та цивільного захисту в закладах освіти — це динамічна система, що постійно вдосконалюється відповідно до вимог часу. Знання цієї бази дозволяє адміністрації закладу не лише успішно проходити державні перевірки, а й будувати цілісну стратегію безпеки. Головним показником ефективності виконання цих норм є нульовий рівень травматизму та здатність колективу злагоджено діяти в екстремальних умовах.

Використані джерела

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Кодекс цивільного захисту України: Закон від 02.10.2012 № 5403-VI.
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
5. Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669.
6. Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.08.2016 № 974.
7. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці: Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.
8. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205.
9. Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту: Наказ МВС України від 09.07.2018 № 579.
10. Касьянов М. А. Охорона праці в галузі освіти: навчальний посібник. Київ: Знання, 2021. 420 с.
11. Ткачук К. Н., Халімовський М. О. Основи охорони праці: підручник. Київ: Основа, 2020. 384 с.
12. Методичні рекомендації щодо організації роботи з цивільного захисту в закладах освіти: Лист МОН України від 20.06.2024 № 1/11100-24.

Альона МЕЛЬНИК,
методистка обласного методичного кабінету (безпеки життєдіяльності населення) НМЦ цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Хмельницької області

Нормативно-правове забезпечення цивільного захисту в закладах освіти

Цивільний захист є складовою загальнодержавної системи безпеки, що спрямована на захист населення і територій від небезпек, зумовлених надзвичайними ситуаціями (далі — НС), а також на забезпечення стійкого функціонування установ, підприємств та організацій у кризових умовах. Особливу роль у цьому процесі відіграють заклади освіти, де одночасно перебуває значна кількість дітей, педагогів та інших працівників, а також організовано навчально-виховний процес із чітким режимом перебування учасників освітнього процесу.

Належне виконання завдань цивільного захисту в закладах освіти має спиратися на систему нормативно-правових актів України, які регламентують повноваження

суб'єктів цивільного захисту, планування реагування, створення та функціонування сил і засобів, інформування учасників освітнього процесу, проведення навчання з питань цивільного захисту, порядок дій під час НС та взаємодію із органами місцевого самоврядування й ДСНС України.

Отже, окреслимо ключові нормативно-правові акти у сфері цивільного захисту та практичні механізми їх імплементації в закладі освіти.

Законодавчі засади цивільного захисту

Провідним актом для закладів освіти є Кодекс цивільного захисту України. Це базовий документ, оскільки закріплює принципи державної політики у сфері цивільного

нормативно-правове забезпечення ОП та ЦЗ в закладах освіти

захисту, обов'язки суб'єктів забезпечення цивільного захисту та загальні підходи до підготовки з реагування.

Ефективність цивільного захисту визначається не лише наявністю планів, а й рівнем підготовки працівників та обізнаністю учасників освітнього процесу. Для закладу

освіти це означає, що навчання має бути системним: проводиться регулярно, охоплювати різні категорії персоналу (адміністрація, педагогічні працівники, технічний персонал, чергові, охорона тощо), враховувати сценарії можливих НС (пожежі, вибухонебезпечні події, порушення тощо).

Заходи	Яким нормативним документом керуватися
Забезпечити виконання заходів ЦЗ. Призначити посадову особу з питань ЦЗ. Контролювати виконання щорічного наказу з організації заходів ЦЗ. Дати доручення щодо розробки Інструкції щодо дій персоналу у разі загрози або виникнення НС (заклади освіти з чисельністю працівників 50 осіб і менше).	Кодекс ЦЗ України, Положення про ЄДС ЦЗ, затверджене постановою КМУ від 09.01.2014 №11; Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у НС ЄДС ЦЗ, затверджене наказом МОН України від 21.11.2016 №1400.
Забезпечення працівників засобами колективного та індивідуального захисту.	Порядок забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб ЦЗ засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю (постанова КМУ від 19.08.2002 №1200).
Організувати та здійснювати під час виникнення НС (подій) евакуаційні заходи працівників, здобувачів освіти та матеріальних і культурних цінностей закладу освіти.	Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення НС (постанова КМУ від 30.10.2013 №841).
Наказом керівника закладу освіти визначити відповідальних за: пожежний захист; евакуацію, надання домедичної допомоги; охорони публічного (громадського) порядку; зв'язку та оповіщення; обслуговування захисних споруд.	Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у НС (з питань безпеки життєдіяльності) ЄДС ЦЗ, затверджене наказом МОН України від 21.11.2016 №1400.
Навчати працівників, персонал, учнів, дітей дошкільного віку з питань ЦЗ, зокрема: правилам поведінки у разі загрози або виникненні надзвичайних ситуацій, питанням пожежної безпеки.	Порядок здійснення навчання населення діям у НС, затверджений постановою КМУ від 26.06.2013 №444.
Проводити об'єктові тренування і навчання з питань ЦЗ, відповідно до щорічного наказу з організації заходів ЦЗ.	Порядок здійснення навчання населення діям у НС, затверджений постановою КМУ від 26.06.2013 №444.
Обладнати інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту.	Порядок здійснення навчання населення діям у НС, (постанова КМУ від 26.06.2013 №444).
Забезпечити дотримання вимог законодавства щодо створення, зберігання, утримання, використання та реконструкції захисних споруд ЦЗ. Обліковувати їх.	Порядок створення, утримання фонду ЗС ЦЗ та ведення його обліку (постанова КМУ від 10.03.2017 № 138; наказ МВС України від 09.07.2018 №579).
Розробити й затвердити інструкції та видати накази з питань пожежної безпеки та ЦЗ. Контролювати виконання та проведення інструктажів із занесенням результатів до Журналу інструктажів з питань ЦЗ, пожежної безпеки та дій у НС.	Правила пожежної безпеки в Україні (наказ МВС України від 30.12.2014 №1417). Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України (наказ МОН України від 15.08.2016 №974). Порядок здійснення навчання населення діям у НС (постанова КМУ від 26.06.2013 №444).
Утримувати у справному стані засоби цивільного та протипожежного захисту. Впроваджувати автоматичні засоби виявлення та гасіння пожеж.	Правила пожежної безпеки в Україні (наказ МВС України від 30.12.2014 №1417). Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, (наказ МОН України від 15.08.2016 №974). ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту».